

Pedagogická a odborná způsobilost učitele praktického vyučování

Pavel Pecina

Beroun 2017

**Pedagogická příprava učitelů praktického vyučování, GRAND
HOTEL LITAVA, Beroun, 30.11. 2017**

3.1.2018

Cíl příspěvku

- **Představit výsledky teoretické analýzy v oblasti specifika učitele praktického vyučování na středních školách.**
- **Představit inovovanou koncepci pedagogické a odborné přípravy učitelů praktického vyučování na Pedagogické fakultě MU.**
- **Vymezit náměty k diskusi v této oblasti.**

Obsah příspěvku

- **Teoretická východiska, učitel v odborném vzdělávání.**
- **Specifika učitele praktického vyučování.**
- **Příprava učitelů praktického vyučování na Pedagogické fakultě MU.**
- **Otevřené otázky a další výzkumné plány.**

Teoretická východiska, učitel v odborném vzdělávání

- Téma učitele a učitelské profesionalizace je předmětem dlouhodobého zájmu pedagogů jak v oblasti teoretické, tak v oblasti empirického výzkumu.
- Máme k dispozici poměrně mnoho domácích informačních zdrojů, z nich jsou některé zaměřeny i na aspekty práce učitele v určitých oborech, např. výuka jazyků, učitel přírodovědných předmětů apod. (Průcha, 2002, Píšová, 2011, Dytrtová, Krhutová, 2009 a další).
- Kromě výše uvedeného zaznamenáváme i graduační práce (bakalářské, diplomové), které se na problematiku práce učitele zaměřují.
- Důležitým zjištěním je i fakt, že k problematice učitelské profese nacházíme články a studie v pedagogických časopisech (Pedagogická orientace, Pedagogika, LIFELONG LEARNING).

- Příkladem je např. studie k problematice kompetencí učitele (Balcar, Šimek, 2011), dále potom studie k problematice standardu a kariérního systému učitele (Janík, Spilková, Píšová, 2014)
- Deficit však cítíme v oblasti odborného vzdělávání. Aktuálním tématem je i kariérní řád, který zachycuje profesionalizační proces učitele. Návrh kariérního řádu bývalé ministryně školství Kateřiny Valachové obsahuje třístupňový kariérní řád a zavádí institut zavádějícího učitele.
- Způsobilost učitel praktického vyučování: podle zákona č. 563/2004 o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů získá:
 1. Vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu studijního oboru, vyšším odborným nebo středoškolským vzděláním v oboru, který odpovídá charakteru praktického vyučování a
 2. Studiem v oblasti pedagogických věd (bakalářské studium učitelství praktického vyučování, doplňující pedagogické studium učitelství praktického vyučování, pedagogické studium pro učitele středních škol)

- Učitel odborného výcviku získá způsobilost středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu.

- Kompetence učitele: Z komplexního pohledu a z hlediska profesních kompetencí učitelské přípravy je účelné vyjít ze základních oblastí profilu absolventa učitelského studia. Tyto oblasti kompetencí jsou následující:
 - Oborová (předmětová) kompetence (znalost daného oboru).
 - Didaktická a psychodidaktická kompetence (znalost vyučování a učení).
 - Pedagogická kompetence (znalosti kontextu výchovy a vzdělávání).
 - Diagnostická a intervenční kompetence (znalost prostředků pedagogické diagnostiky).
 - Sociální, psychosociální a komunikativní kompetence (znalost prostředků socializace, vytváření pozitivního klimatu a prostředků pedagogické komunikace).

- Manažerská a normativní kompetence (znalost norem a vzdělávací politiky a organizace práce žáků).
- Profesně a osobnostně kultivující kompetence (znalost širších kulturních hledisek a prostředků formování postoje a hodnotových orientací žáků).

Specifika učitele praktického vyučování

- Učitel jak praktického vyučování (odborného výcviku), dříve „Mistr“ je stěžejním a integrujícím činitelem v odborné přípravě na příslušné povolání.
- Učitel praktického vyučování vede žáky k osvojování intelektových a psychomotorických dovedností v daném oboru. Vychází přitom z teoretických poznatků, které žáci získali ve výuce odborného předmětu. Z toho plyne, že musí být odborně vzdělán nejen v oblasti praktické přípravy ale i v oblasti teorie.

- Vzdělání učitele v obecně pedagogických a psychologických disciplínách (obecná pedagogika, obecná didaktika, teorie výchovy, pedagogická psychologie). Jádrem oborově didaktické přípravy je oborová didaktika praktického vyučování a pedagogická praxe.
- Specifika výuky praktického vyučování se odráží v didaktice praktického vyučování. Stěžejními body jsou následující témata:
 - Systém výuky praktického vyučování, vyučovací proces.
 - Didaktické zásady, poučky a pravidla ve výuce praktického vyučování.
 - Výukové cíle a obsah výuky ve výuce praktického vyučování.
 - Výukové metody, formy a prostředky ve výuce praktického vyučování.
 - Systémy výuky praktického vyučování.
 - Projektování a příprava výuky praktického vyučování.
 - Bezpečnost práce a vedení žáků k bezpečnosti práce.
 - Osobnost učitele praktického vyučování, hospitace ve výuce.
 - Mezipředmětová integrace, mezipředmětové vztahy.

➤ Specifika požadavků na osobnost učitele praktického vyučování:

- Vedení výuky ve specifických podmínkách.
- Schopnost koordinovat a kontrolovat práci celé skupiny žáků. Návaznosti teoretické a praktické výuky musí být harmonické.
- Musí být schopen pokrýt organizační stránku a zajistit výuku celé praktické přípravy.
- Na materiální zajištění výuky jsou kladeny jak vysoké nároky, tak i organizační schopnosti učitele.
- Při vedení výuky je potřebné sledovat nejen práci žáků ale i koordinovat využívání materiálních výukových prostředků a sledovat úspory spotřebních materiálů. Učitel musí jít v tomto směru příkladem.
- Klíčovou úlohu následující vlastnosti učitele – důslednost, dochvilnost, přístup k nejvyšší kvalitě práce, vytrvalost, schopnost dodržet slovo a pracovitost.

Příprava učitelů praktického vyučování na Pedagogické fakultě MU

- Doplnující pedagogické studium, bakalářské studium učitelství praktického vyučování.

Pedagogická příprava (návaznost studijních disciplín):

Společný základ

- 1. semestr:** Úvod do pedagogiky a psychologie
- 2. semestr:** Teorie a metodika výchovy
- 3. semestr:** Speciální a inkluzivní pedagogika
Výzkum v ped. praxi
Sebezkušnostní příprava na profesi I
Asistentická praxe (I, II – povinně volitelný)
- 4. semestr:** Sociální psychologie
Základy pedagogické a psychologické diagnostiky
- 5. semestr:** Pedagogická komunikace

Didaktická a oborově didaktická příprava

1. semestr: Vzdělávání v informační společnosti

2. semestr: Obecná didaktika SOŠ
Andragogika

3. semestr: Úvod do oborových didaktik SOŠ

4. semestr: Didaktika odborných předmětů
Didaktika praktického vyučování I

5. semestr: Didaktika praktického vyučování II
Inženýrská pedagogika
Pedagogická praxe I

6. semestr: Pedagogická praxe II
Seminář z didaktiky praktického vyučování

Další volitelné disciplíny: portfolio učitele, statistika v pedagogice, moderní aspekty v pedagogice, základy sociální pedagogiky, sociální patologie, Edugames a YouTube eduklipy

Další disciplíny (odborný profil absolventa)

- 2. semestr:** Právní nauka
Základy zdravotních nauk
- 3. semestr:** Finanční gramotnost
Doprava a systémy dopravní výchovy
Exkurze (volitelný)
- 4. semestr:** Provoz obchodu a služeb (povinně volitelný)
Stavební technologie (povinně volitelný)
Strojírenská technologie (povinně volitelný)
Elektrotechnologie (povinně volitelný)
Zdravověda (povinně volitelný)
- 5. semestr:** Člověk a svět práce
Základy managementu a marketingu
Člověk a hospodářství
Výchova k odborným kompetencím učitelů SOŠ I
- 6. semestr:** Dotační příležitosti škol, živnostníků a firem
Veřejná správa
Řízení institucí výchovy, vzdělávání a veřejné správy
Lidská práva
Výchova k odborným kompetencím učitelů SOŠ II

Otevřené otázky a další výzkumné plány

- Učitel praktického vyučování nebo „Mistr svého řemesla“ ?
- Jaký pedagogický a odborný profil učitele praktického vyučování odpovídá podmínkám 21. století a době 4. průmyslové revoluce?
- Do jaké míry bude třeba učitelů praktického vyučování v podmínkách vzniku a existence digitalizovaných továren a nástupu plně automatizovaných provozů?
- Další témata: zavádějící učitel praktického vyučování, motivace učitele, portfolio učitele, prestiž učitelského povolání, úloha odborné praxe u učitele praktického vyučování.
- Plánovaný výstup k této problematice:
Pecina, P., & Šmejkalová, K.(2018) Vybrané aspekty výuky odborných předmětů a praktického vyučování na středních školách. Brno: MU (plánovaná odborná kniha).

- Výzkumné aktivity k této problematice na Pedagogické fakultě MU– projekt „Společenství praxe – platforma pro rozvoj klíčových kompetencí „EDUFORUM“ (období řešení 2017 - 2019). Projekt je zaměřen na vytvoření spolupráce mezi pedagogickými pracovníky na ZŠ a SŠ a oborovými didaktiky na VŠ.
- V průběhu realizace projektu vzniknou dvě společenství (Didaktika přírodovědných předmětů pro učitele ZŠ a Didaktika odborných předmětů pro učitele SŠ).
- Napříč oběma společenstvími budou řešena témata modulovým způsobem s důrazem na vytvoření sítě spolupráce. Moduly budou zaměřeny na vzdělávání v oblasti pedagogiky a psychologie, oborových didaktik a mezipředmětových vazeb.
- Vytvořeno společenství s rámci kterého je zapojeno 17 středních odborných škol (Brno, Praha, Sokolnice u Brna, Vyškov, Znojmo, Boskovice, Moravský Krumlov).

Použité prameny

- Balcar, J., & Šimek, M. (2011) Mají učitelé potřebné kompetence? LIFELONG LEARNING, ročník 1/ číslo 2. 14 - 38
- Dytrtová, R., & Krhutová, M. (2009). Učitel. Příprava na profesi. Praha: Grada.
- <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-1>
[online].[cit. 2017- 23-11]
- https://is.muni.cz/do/ped/stud/studk/2017_2018/K/BSPE_OVP_1K_2016.html [online].[cit. 2017- 23-11]
- Janík, T., Spilková, V., & Píšová, M. (2014). Standard a kariérní systém učitele. Pedagogická orientace, roč. 24/2. 259 - 274
- Píšová, M. (Ed). (2011). Teorie a výzkum expertnosti v učitelské profesi. Brno: MUNI PRESS.
- Průcha, J. (2002). Učitel. Současné poznatky. Praha: Portál.
- Pecina, P. (2012) Didaktika praktického vyučování pro technické obory - 2. díl. Výuková opora. Brno: PdF MU.

Kontakt na autora:

Mgr. Pavel Pecina, Ph.D.

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta, Katedra fyziky, chemie a odborného vzdělávání

Poříčí 7

603 00 Brno

Česká Republika

Tel: +420 54949 5488

Mail: ppecina@ped.muni.cz

Contact the author:

Mgr. Pavel Pecina, Ph.D.

Masaryk University

College of education, Department of Physics, Chemistry and Technical Education

Poříčí 7

603 00 Brno

Czech Republic

Tel: +420 54949 5488

Mail: ppecina@ped.muni.cz